

ЛІТЕРАТУРА:

1. Карпенко Т. Формування концертмейстерської компетентності майбутніх педагогів-музикантів у процесі вивчення фахових дисциплін: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. К., 2010. 23 с.
2. Козій О. До проблеми формування вокальних навичок майбутніх учителів музики на заняттях з постановки голосу. Проблеми підготовки сучасного вчителя. 2012. № 5(1). С. 41–47.
3. Комплекс нормативних документів для розроблення складових системи галузевих стандартів вищої освіти: Лист Міністерства освіти і науки України № 1/9-484 від 31 липня 2008 р./Мін. освіти і науки України, Ін-т інноваційних технологій і змісту освіти. URL: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1038.1974.1&nobreak=1>.
4. Кушка Я.С. Методика навчання співу: Посібник з основ вокальної майстерності. Тернопіль: Навч. книга Богдан, 2010. 288 с.
5. Олексюк О.М. Музична педагогіка: навч. посіб. К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2013. 248 с.
6. Платаш Л.Б. Фахова компетентність сучасного вчителя. Вісник Прикарпатського національного університету. Серія «Педагогіка». Вип. XLII. Івано-Франківськ, 2012. С. 81–84.
7. Пляченко Т.М. Підготовка майбутнього вчителя музики до роботи з учнівськими оркестрами та інструментальними ансамблями: монографія. Кіровоград: «Імекс-ЛТД», 2010. 428 с.
8. Савченко Р.А. Теорія і методика формування музично-педагогічної компетентності майбутніх вихователів та музичних керівників дошкільних навчальних закладів: автореф. дис. ... док. пед. наук: 13.00.02. К., 2014. 43 с.
9. Ткаченко З. Формування вокальних компетенцій студентів в процесі фахової підготовки. Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія «Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти». 2016. Вип. 9(3). С. 114–117.
10. Ткаченко Т.В. Теоретико-методичні основи формування вокально-звукової культури майбутнього вчителя музики у процесі професійної підготовки: автореф. дис. ... док. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2010. 45 с.
11. Масол Л., Миропольська Н., Рагозіна В. Формування базових компетентностей учнів загальноосвітньої школи у системі інтегративної мистецької освіти: посібник. К.: Педагогічна думка, 2010. 232 с.
12. Хоралець Т. Вокальні вправи для навчання сольного співу: рекомендовано студентам з додаткової спеціалізації (Керівник дитячого (художнього) хорового колективу). Початкова школа: щомісячний наук.-метод. журнал. 2014. № 6(540), червень. С. 46–47.
13. Чжу Цзюньцяо. Формування вокальної культури майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі професійної підготовки: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2016. 299 с.
14. Черкасов В.Ф. Професійно-педагогічна підготовка майбутніх педагогів-музикантів у вищих навчальних закладах мистецького спрямування. Наукові записки. Серія «Педагогічні науки». 2015. Вип. 139. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка. 316 с.
15. Юдзіонюк Н.М. Формування професійної компетентності майбутнього вчителя у музично-інтерпретаційній діяльності: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Одеса, 2011. 20 с.

УДК 378

АКМЕОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ЯК ОСНОВА ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНОГО САМОВДОСКОНАЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ

Моренко О.М., аспірант
кафедри педагогіки і педагогічної майстерності
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

У статті розглянуто акмеологічний підхід як основу професіоналізму майбутнього фахівця. Розкрито зміст та суть понять: акмеологічні технології, акмеологічний підхід. На основі розглянутих трактувань уточнено поняття: професіоналізм, особистісно-професійне самовдосконалення, саморозвиток. Визначено, що діяльність є показником рівня «акме».

Ключові слова: акмеологія, акмеологічний підхід, акмеологічні технології, акмеометрія, професіоналізм.

В статье рассмотрен акмеологический подход как основа профессионализма будущего специалиста. Раскрыто содержание и суть понятий: акмеологические технологии, акмеологический подход. На основе рассмотренных трактовок уточнены понятия: профессионализм, личностно-профессиональное самосовершенствование, саморазвитие. Определено, что деятельность является показателем уровня «акме».

Ключевые слова: акмеология, акмеологический подход, акмеологические технологии, акмеометрия, профессионализм.

Morenko O.M. ACMEOLOGICAL APPROACH AS A BASIS OF PERSONAL AND PROFESSIONAL SELF-FUNCTIONING OF THE FUTURE SPECIALIST

In the article the acmeological approach is considered as the basis of professionalism of a future specialist. The essence and essence of concepts are revealed: acmeological technologies, acmeological approach. On the basis of the considered interpretations the concept is defined: professionalism, person-professional self-perfection, self-development. It is determined that activity is an indicator of «acme» level.

Key words: acmeology, acmeological approach, acmeological technologies, acmeometry, professionalism.

Постановка проблеми. Освіта є визначальною умовою забезпечення сталого розвитку суспільства, його фундаментом, рушійною силою для реалізації необхідних суспільних змін, вона поєднує окрему людину з культурою, робить її не тільки носієм мислення та діяльності, а і джерелом творчої еволюції. На сучасному етапі розвитку вітчизняної освіти виконання соціального замовлення суспільства і підвищення якості освіти можливе лише творчими фахівцями з високим рівнем професіоналізму, духовності, індивідуального стилю мислення, мотивації і здатності до інноваційної діяльності, потреби у творчій самореалізації та самовдосконаленні.

У створенні прогресивних систем професійної підготовки фахівця, які орієнтуються на інтелектуальний і креативний рівень розвитку особистості, значну роль відіграють процеси проектування і реалізації інтегрованих освітніх програм та педагогічних технологій, що ґрунтуються на наукових ідеях та універсальних методологічних підходах до організації освітнього процесу.

Таким універсальним методологічним орієнтиром, який забезпечує цілеспрямованість і результативність цієї діяльності, виступає акмеологічний підхід до вивчення закономірностей досягнення вершин професіоналізму та творчості, який є одним із прогресивних та перспективних для сучасної системи освіти. Акмеологічний підхід та акмеологічні технології сприяють розвитку внутрішнього потенціалу, високого професіоналізму, творчої майстерності фахівця, який працює в системі «людина – людина», та складають основу його професійного іміджу та життєвого досвіду.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Провідні вершинні характеристики «акме» дослідники (Н. Кузьміна, О. Бодальов, В. Бранський, Ю. Гагін, А. Деркач, С. Пальчевський, С. Пожарський, П. Флоренський та ін.) розглядають у вигляді сутності, яка розуміється як внутрішнє, загальне, відносно стійке, пізнаване мисленням підґрунтя явищ і характеризується основною вершинною ознакою, що проявляється у таких властивостях, які розкривають сутність визначення «акме»: вищий ступінь будь-чого; вищий ступінь розвитку; вершина, квітуча сила, досконалість; верши-

на як зрілість усього; вершина досконалості у людині; вершина, розквіт здібностей людини; вершина як фізична, особистісна і суб'єктивна зрілість людини; вершина в обраній професійній діяльності; вершина як результат діяльності; вершина як реалізація творчих здібностей; вершина досконалості і могутності.

Постановка завдання. Завданням статті є розглянути формування професіоналізму у процесі підготовки фахівця у вищому навчальному закладі з позиції акмеологічного підходу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Пріоритетні завдання освіти у XXI ст. визначено у багатьох нормативних документах. Так, у Державній програмі розвитку освіти в Україні пріоритетними напрямками визначено європейський рівень якості та доступності освіти; створення системи безперервної освіти, спрямованої на задоволення інтересів громадян у постійному підвищенні професійного рівня відповідно до кон'юнктури ринку праці, соціальний захист, забезпечення потреб суспільства і держави у висококваліфікованих конкурентоспроможних фахівцях; розвиток суспільства на основі нових знань [6]. У Національній доктрині розвитку освіти в Україні також зазначено, що одним із пріоритетних напрямів державної політики є підготовка кваліфікованих кадрів, конкурентоспроможних на ринку праці та здатних до творчої праці, професійного розвитку, освоєння та запровадження інформаційних технологій. Це вимагає модернізації освітньої галузі, сучасного підходу до організації навчального процесу, який включає інформування членів суспільства про основні проблеми сталого розвитку, формування світогляду, що базується на засадах сталості, переорієнтацію навчання з передачі знань на налагодження діалогу, активне використання інноваційних технологій та методик, у т. ч. інформаційних, інтерактивних форм навчання тощо. Серед нових наукових напрямів, що дають змогу ефективно вирішувати поставлені завдання, зокрема покращити підготовку майбутнього фахівця у вищому навчальному закладі, доцільно виділити акмеологію як нову галузь наукових знань, що утворилася і розвивається у процесі багаторічного пошуку взаємозв'яз-

ку психології і педагогіки як стрижня в системі наук про людину.

До акмеології як науки, що перебуває у стадії активного становлення, виявляють підвищений інтерес як у близькому, так і в далекому зарубіжжі. Особливу зацікавленість проявляють наукові напрями, які безпосередньо пов'язані з розвитком професійної діяльності особистості. Свідченням підвищеної уваги до цієї науки є створення Міжнародної академії акмеологічних наук (МААН).

Акмеологія (від давньогрецького акме – квітуча сила, вершина) – наука про досягнення людиною найвищих вершин у життєдіяльності та самореалізації творчого потенціалу, який є основою загальнолюдських потенційних можливостей. У вітчизняній психолого-педагогічній літературі акмеологію визначають як галузь психологічної науки, що виникла на перехресті природничих, суспільних і гуманітарних дисциплін та вивчає феноменологію, закономірності та механізми розвитку людини на сходінці зрілості, особливо у разі досягнення нею високого рівня цього розвитку [5].

У дослідженні Х.А. Шапаренко акмеологічний підхід до особистісно-професійного розвитку людини розуміється як готовність до нововведень, проектування мети власної діяльності, що спрямована на високий результат, життєві успіхи, моделювання маршруту професійного самовдосконалення з урахуванням своїх потенційних здібностей і потреб суспільства [7, с. 20].

Акмеологічний підхід стверджується в житті як специфічний методологічний напрям, якому властива низка переваг перед іншими, особливо в оцінюванні та проектуванні перспектив людини: індивід – особистість – індивідуальність. Пріоритетними ознаками акмеологічного підходу є: 1) орієнтація на «акме» – вдосконалення на всіх етапах життя і діяльності людини; 2) всебічний розвиток удосконалення свідомості й діяльності груп (товариств), переконаність у можливості масового вдосконалення; 3) оптимістичний погляд на людину та її майбутнє, виражений у антропологічному акмеїзмі, використання акмеологічного проектування вищих досягнень окремими особами, а також групами і товариствами [1, с. 7].

Акмеологічний підхід до вивчення закономірностей досягнення вершин професіоналізму і творчості є одним із прогресивних для сучасної вищої школи. С.П. Архипова вважає що саме акмеологічний підхід та акмеологічні технології сприяють розвитку внутрішнього потенціалу, високого професіоналізму і творчої майстерності фахівця,

які складають основу його професійного іміджу та життєвого досвіду [2, с. 4].

Акмеологічна технологія, заснована на принципах цілісності, ієрархічності й керуваності, є основою, що об'єднує різноманітні структурні елементи в єдине системне утворення і через які відбувається навчання і розвиток суб'єктів діяльності, покладений в основу проектування технології формування професійної компетентності [7, с. 97].

Акмеологічні технології – це сукупність засобів, спрямованих на розкриття внутрішнього потенціалу особистості, розвитку властивостей і якостей, що сприяють досягненню високого рівня особистісно-професійного розвитку та професіоналізму. За допомогою акметехнологій організовується і реалізується рух особистості до вершин самореалізації в різних сферах взаємодії. Сутність акмеологічних технологій О. Дубасенюк вбачає у їх спрямованості на постійний розвиток особистості фахівця, його професійного мислення в діяльності [4]. Акмеологічні технології розглядаються як інтегрована система, що вміщує: 1) технологію проектування і реалізацію програми професійно-педагогічної підготовки (освітньої програми); 2) технологію управління організаційно-педагогічними процесами; 3) технологію виховання духовно-морального потенціалу людини; 4) технологію успішного навчання кожного; 5) технологію акмеологічного супроводу педагогічного процесу [5, с. 12].

Акметехнології спрямовані на формування мотивації до самоствердження, пізнання себе, свого внутрішнього світу, усвідомлення себе частиною соціуму. Кінцевий результат використання акметехнологій – стійка здатність до самостійного вибору, самовдосконалення, самореалізації у мінливих соціокультурних умовах.

До акмеологічних технологій також належать: моделюючі технології, технології життєвого проектування і саморозвитку, технологія кооперованого навчання, модульно-тьюторська технологія, технології самовиховання, життєвого успіху, проблемно-пошукова технологія, технологія продуктивного навчання, технологія родинного виховання, технології особистісного зростання, життєтворчості, супроводу морального і духовного саморозвитку особистості.

Акмеометрія – напрям акмеології, який забезпечує можливість аналізу процесів і вершинних результатів навчальної та професійної діяльності крізь призму можливих вершинних досягнень, інтегративних показників, «вузлів» зв'язку різних напрямів розвитку і творчої діяльності людини.

На жаль, у педагогічній акмеології акмеометрія перебуває на початковій стадії розвитку. Процес пошуку критеріїв та методик оцінки найвищих досягнень у роботі вчителів та учнів, викладачів та студентів лише розгортається. На заваді виробленню акмеологічних показників стоїть консерватизм нормативів оцінки освітніх стандартів, спрощення стандартизованих методик діагностики, які нездатні вимірювати процеси розвитку школяра чи студента [5, с. 12].

Особистісно-професійний розвиток майбутнього фахівця на основі акмеологічного підходу – це гармонійне поєднання умінь і навичок, набутих під час підготовки до професійної діяльності, компетентності у справах майбутньої діяльності й акмеологічних інваріантів професіоналізму, що виступатимуть як спеціальні базові вміння у практичній діяльності. Особистісно-професійний розвиток – це процес розвитку особистості, зорієнтований на високий рівень професіоналізму і професійних досягнень, який здійснюється з допомогою навчання і саморозвитку в процесі професійної діяльності та професійних взаємодій.

Узагальнена (еталонна) модель професіоналізму випускника вищого навчального закладу представлена у вигляді складової частини галузевого стандарту вищої освіти – освітньо-кваліфікаційної характеристики фахівця. Вона передбачає ідеальний кінцевий результат, тобто підготовку спеціаліста, який опанував необхідні знання, уміння, навички творчої діяльності, має відповідний світогляд та ерудицію, інтелектуальний рівень, набув навичок самоосвіти, самовдосконалення, у якого сформовані професійні якості, моральна, естетична, екологічна культура.

Професіоналізм діяльності – якісна характеристика, пов'язана з якістю вирішення професійних завдань в умовах обмежень і наказів, що закладаються нормами, принципами і правилами професій і тим виробничим середовищем, у якому професійна діяльність здійснюється.

Професіоналізм – головна категорія загальної акмеології, наукового осмислення якої, на жаль, не знаходимо ні у педагогічних, ні у психологічних словниках. У визначенні акмеолога О. Бодальова, професіонал – це «суб'єкт діяльності, який володіє такими характеристиками розуму, волі, почуттів, які є стійкою структурою і дозволяють йому на високому рівні продуктивності виконувати ту діяльність, у якій він зарекомендував себе як справжній фахівець». Загальні акмеологічні інваріанти професіоналізму в підструктурі професіоналізму діяльності виступають як ефективні спе-

ціальні вміння здійснювати надійні і точні прогнози – основу планування і реалізації будь-якої діяльності, умінь приймати відповідальні й ефективні рішення, зокрема в екстремальних та нестандартних ситуаціях, умінь здійснювати самоконтроль і саморегуляцію на високому рівні. Особливі акмеологічні інваріанти професіоналізму можна представити як такі вміння, що відображають специфіку професійної діяльності.

Досягнення професіоналізму в акмеологічному розумінні пов'язано з досягненням професійної майстерності та з розвитком найважливіших особистісно-професійних якостей (цілеспрямованість, ініціативність, організованість, завзятість, наполегливість, послідовність та ін.), інтелектуальних якостей, розкриттям творчого потенціалу особистості та її етичним удосконаленням. Тому становлення справжнього професіонала та його професіоналізму завжди пов'язано з особистісно-професійним розвитком, який є базисною акмеологічною категорією [3, с. 198]. Під час професійного зростання відбуваються зміни у структурі особистості, що є критерієм досягнення особистісно-професійного «акме»: зміни спрямованості особистості (розширення кола інтересів, зміна системи потреб; актуалізація мотивів професійних досягнень, зростання потреб у самореалізації та саморозвитку; підвищення рівня креативності), відбувається розвиток складних часткових здібностей, здійснюється підвищення психологічної готовності до діяльності в екстремальних умовах тощо [1, с. 66–67].

Професійний саморозвиток розпочинається на початкових етапах становлення студента як особистості і проходить усі стадії його підготовки до майбутньої діяльності, не припиняється навіть у разі досягнення професіонального «акме» та, на думку багатьох дослідників, має спрямовуватися на постійне його підвищення до рівня вже наступного «акме» у своєму розвитку. Саморозвиток – це цілеспрямований процес виявлення задатків, здібностей, умінь, якостей і становлення тих властивостей і якостей, яких не було раніше. Самореалізація творчого потенціалу відбувається з допомогою суб'єктивних інтегративних схем, систем, моделей. Суб'єктивні інтегративні системи, схеми формуються під впливом систематичної освіти під керівництвом педагогів і власних інтелектуальних, фізичних, вольових зусиль у процесі розвитку людини [2, с. 9].

Підтвердженням цього є те, що у процесі самореалізації особистість ставить перед собою конкретні цілі, досягнення яких слугує показником поступального розвитку

її соціально-професійної зрілості [5]; самостверджуючись таким чином, особистість досягає задоволення результатом або процесом самореалізації.

Особистість, яка спроможна до самоствердження в напрямі самореалізації, саморозвитку, зможе вільно й успішно діяти в різноманітних сферах життєдіяльності, самостійно творчо і нетрадиційно мислити, сміливо розробляти власні стратегії поведінки, здійснювати моральний вибір і нести відповідальність за свої дії і власний розвиток, конструювати власне життя в позитиві до рівня досягнення гарантії успіху [1].

Процес самореалізації у професійній сфері (починаючи зі вступу до вищого навчального закладу) характеризується тим, що пріоритетну роль у процесах виховання та навчання відіграє самовиховання, самонавчання, самопізнання – ці процеси сприяють самовдосконаленню майбутнього спеціаліста. Самовдосконалення, як відомо, завжди поєднане з усвідомленням необхідності здійснювати успішну діяльність в інтересах суспільства. Останнє потребує вироблення проекту розвитку творчого потенціалу, чітке визначення та усвідомлення цілей самовдосконалення [1, с. 22]. Справедливим є твердження О. Бодальова: «Показником рівня «акме» є все ж таки практика: наскільки здійснене людиною дійсно працює чи працюватиме на соціальний і технічний прогрес, на збереження планети Земля, на духовне й фізичне здоров'я людства, на благо рідної йому Вітчизни, на примноження інших цінностей життя і культури, врешті, на більш глибоке розкриття законів природи, суспільства і людини».

Висновки з проведеного дослідження. Отже, вимоги часу, спрямовані на необхідність досягнення найвищих результатів у професійній діяльності особистості, передбачають спрямованість освітньої діяльності на самовдосконалення особисто-

сті майбутнього фахівця. Перспективність акмеологічного підходу до формування професіоналізму випускника вищого навчального закладу полягає в тому, що він орієнтує особистість на постійний саморозвиток і просування до вершин особистісно-професійного самовдосконалення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Данилова Г.С. Акмеологія – наука XXI століття: розвиток професіоналізму: матеріали до другої міжнар. наук.-практ. конф. К.: КМПУ ім. Б.Д. Грінченка, 2007. 48 с.
2. Архипова С.П. Основи акмеології: навч. посіб. Черкаси: ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2009. 128 с.
3. Вакулєнко В.М. Розвиток теорії й практики вищої педагогічної освіти України, Росії, Білорусі на основі акмеологічного підходу: монографія. Луганськ: Альма-матер, 2007. 496 с.
4. Дубасенюк О.А. Акмеологічний підхід як стратегічний орієнтир особистісно-орієнтованої педагогічної освіти. Проблеми освіти: Збірник наукових праць. Вип. 84. Житомир – Київ, 2015. С. 25–30.
5. Ніколаєску І.О. Практичні основи акмеологічного розвитку особистості в умовах освітньо-інформаційного простору: навч.-метод. посіб. Черкаси: ОПОПП, 2012. 54 с.
6. Указ президента України «Про Національну стратегію розвитку освіти на період до 2021 р.». Офіційне Інтернет представництво Президента України. 2013. URL: <https://docs.google.com/viewer?url=https%3A%2F%2Fpon.org.ua%2Fengine%2Fdownload.php%3Fid%3D563%26viewonline%3D1>.
7. Шапаренко Х.А. Формування професійної компетентності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів на засадах акмеологічного підходу: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Харк. нац. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. Х., 2008. 234 с.
8. Яременко О. Професіоналізація персоналу державної служби: акмеологічний підхід. Державне управління та місцеве самоврядування: зб. наук. пр. Дніпропетровськ: ДРiДУ НАДУ. 2010. Вип. 1(4). URL: www.nbuv.gov.ua/Portal/soc_gum/Dums/2010_1/10yopsap.pdf.